

Erisnimi Nyyrikki kuulostaa oululaisen korvaan niin oululaiselta, että se tuskin ensi kuulemalta tuo mieleen mitään muuta kuin Nyyrikin, oululaisen kaunokirjallisen viikkolehden. Luultavasti se tuo hyvin monen muunkin suomalaisen mieleen ensimmäisenä Oulun tai sitten kaunokirjallisen viikkolehden tai lehden yleensä. Näin siitä riippumatta, onko lehti lähemmin tuttu tai ei. Mihinkäpä lehti, oululainenkaan, enempään voisi pyrkiä!

Oululainen ystävämme Nyyrikki täytti kuukausi sitten 75 vuotta, monien hämmästykseksi. Sekä tämän päivätapahtuman että monen muunkin puheenaikaisen yhteydessä olen joutunut toteamaan, että kansalaiset luulevat nyyrikkien ajan olevan jo taakse jäänyttä historiaa. Mitä sitä Lyyti tyhjää, kyllä Nyyrikki on elävää todellisuutta myös vuodenvaihteessa 1979—80. Painetun ja muun julkaisuuteen työntyvän sanan määrä on vain nykyisin niin suuri, että yksi ja toinen asia menee sivu korvan.

Taakse jääneen vuoden alussa oli kulunut 150 vuotta ensimmäisen oululaisen lehden, sanomalehden Oulun Viikko-Sanomien ensimmäisen numeron ilmestymisestä. Tapahtumaa ei Oulussa juhlittu sen kummemmin. Lehtimiesyhdistyksemme, joka puoli vuosisataa sitten järjesti komean satavuotisjuhlan, on nykyisin lähinnä ammattiyhdistys. Sen tehtävät ovat nyt toiset, mutta olisihan meitä ollut toisia järjestämään vastaava juhlatilaisuus!

Vuoden varalle sattui kuitenkin kaksi muuta lehtijuhlaa, Nyyrikin 75- ja sanomalehti Kalevan 80-vuotisjuhla. Lehdillä lehtinä ei tietenkään ole mitään tekemistä toistensa kanssa, mutta sattuu kyllä olemaan molemmilla sama isä, jonka nimi oli Juho Raappana, Oulun lyseon ylioppilas vuodelta 1891, sitten toimittaja ja asiantuntija. Lyseon tuorein matriikkeli erehtyy sanomaan, että Raappanan nimimerkki olisi ollut Nuusku-Frekke. Ei Nuusku-Frekke ollut nimimerkki, vaan

lempi (tai haukkuma) nimi, erään hyvin tunnetun tuonaikaisen kirjaltajan, painokoneväntäjän, puhuttelunimi, josta sitten aikojen kulluuta, olikohan 1950-luvulla, tuli myös kirjoittajanimerkki.

Juho Raappana perusti Kalevan 1899 ja ryhtyi kirjoittamaan siihen Nyyrikinä. Molemmat nimet, Kaleva ja Nyyrikki, tulivat kai kuin itsestään kansallisromantiikan uuden aallon mukana, ja sitä aaltoa nostatti 1899 alkanut sortokausi. Raappana Nyyrikkeineen joutui kuitenkin luopumaan Kalevastaan. Alku ei lupanut nykyistä mahtiasemaa. Oli taloudellisia vaikeuksia. Yritteliäällä Raappanalla oli toinenkin idea, vähemmän aatteellinen, mutta siinä vaiheessa taloudellisempi kuin sanomalehti: perustetaan Suomen yleinen viikkolehti, kaunokirjallinen lukemisto kaikelle kansalle. Ideansa hän esitti HerkköMarjamaalle, nuorelle kirjanpajalle, jolla vuodesta 1900 oli oma paino. Niin nämä kaksi perustivat lehden, jolle antoivat, arvattavasti Raappanan ehdotuksesta, nimen Nyyrikki. Mutta tämänkin lehden alkutaival oli ankea, ei merkkiäkään kymmenentuhannen levikistä, saati sadantuhannen. Tästäkin yrityksestä Raappana joutui luopumaan, mutta Marjamaan henkselit kestivät odotusajan.

Sekä runoilija Larin Kyösti että tietosanakirja puhuvat Nyyrikistä, Tapion pojasta. Viimeksimainittu kertoo lisäksi, että Kalevalan Nyyrikki on sama kuin Agricolan mainitsema karjalaisten jumala Nyrkes, joka "oravat antoi metsästä". Komea miehen nimeksi, mutta enpä ole sattunut tapaamaan yhtään Nyyrikkää.

Raappanan ja Marjamaan Nyyrikki näytti muotonsa 30. 11. 1904 ja on sitten ilmestynyt seuraavasta huhtikuusta lähtien, mitä nyt sitten sota ja vaino ja muut poikkeustilanteet ovat joskus estäneet. Tosin viimeisin sota nostatti Nyyrikin niin kuin muidenkin oululaisten viikkolehden levikin huippulukuihin.

Nyyrikin juhlanumerossa ker-

too maisteri Marja Paasio Nyyrikin koko historian. Se numero kannattaa hankkia, sillä "Suomen nykyisessä monenkirjavassa ajanvietelehdistössä Nyyrikin asema on kulttuurihistoriallisesti kiintoisa ja merkittävä suomalaisuutensa, pitkän ilmestymisajankansa ja saavuttamansa suuren suosion johdosta", kuten Marja Paasio kirjoittaa.

Ulkoasunsa ja sisältönsä puolesta Nyyrikki on pysynyt vuosikymmenestä toiseen hyvin samanaikaisena. Pääasiallisen sisällön ovat muodostaneet kertomukset, novellit, jatkoromaanit ja runot. Alkuaikoina Nyyriikkiin käännettiin runsaasti ulkomaalaista kirjallisuutta, huomattavia klassikoita: Dostojevski, Sienkiewicz, Jokai, Poe, Zola, Strindberg. Ehkäpä tekijäoikeuskysymyksiäkään ei vielä silloin ollut selvästi määritelty. Aikojen kuluessa kirjoittajakunta suomalaista.

Viikkolehden kirjoittajista useimmat ovat käyttäneet nimimerkkiä, jonka takana on ollut vain julkaisijan/toimittajan tiedossa.

Nimimerkkien takaa paljastuu kuitenkin kirjailijoita, jotka myöhemmin (mene tiedä joskus samanaikaisestikin) tunnetaan hyvin toisenlaisten lehti- ja painopalstojen kirjoittajina: Eero Alpi, Heikki Asunta, Pentti Haanpää, Uuno Kailas, Aapo Similä, Kalle Päätalo, Armi Raita, Jorma Kurvinen, Timo K. Mukka, Maria Järvi (Järvinen), Lilli Vuorela, Aino Räsänen ja Alpo Vuolle, luettelee Paasio. Joukossa siis on kirjallisuutemme klassikoita.

Juhanumeron ilmestymisen jälkeen sain hyvinkääläiseltä kirjailijaystäväältä Urpo Karilta kirjeen, jossa hän kertoo, että Nyyrikin juhlanumero tarjosi "mielenkiintoisen apajan". Vanhalla neekerillä on kuitenkin myös lisättävää: myös Eero Kaski (Jalmari Kara), M. Pajari, Anni Kaste, Juho Hoikkaan, Väinö Koikkala ja Martti Merenmaa, ainakin nämä, ovat aikoinaan kuuluneet Nyyrikin avustajiin edellälueteltujen ja tässä luettelematta jäsenien — Jussi Kukkonen, Keritu Pako, Aili Liden ym. — lisäksi.

Ohan Nyyrikillä perinteitä! Ja Oulun lehdissä on valinnan varaa. "Täällä löytyy", sanoksi nykyaikainen myymäläapulainen epäsuomeksi. Muistuuin mieleen lapsuusvuosilta lehtipojan huuto puistonkulmalla: "Ostakaa Kaiku — Kaleva — Liitto — Nyyriikki...!"